

BÜLTEN

Kastamonu Üniversitesi İslâm Ekonomisi Uygulama ve Araştırma Merkezi Temmuz-Ağustos 2017

İslam ve Kapitalizm

İslam sevgi ve barış dinidir. Bir defa bu yönüyle kapitalizmden ayrılır ve farklılaşır. İslam'a göre insanın canı ve malı ona emanettir. Mülk kazanmanın meşru bir zemini vardır. Mal biriktirmek için her yol mubah değildir. Bununla birlikte İslam Peygamberi "Aç olan komşuya yardım edilmesini" emrederek sosyal barış ve kardeşliği tesise çalışmıştır. Ayrıca Kur'an-ı Kerim kendi ihtiyacı olduğu halde başkalarını kendine tercih eden kişileri övmektedir. Oysa kapitalist sistemde ne kadar çok kazanır ve sahip olursanız o kadar güçlü olursunuz. Burada başkasına muhtaç olmamak için sürekli kazanma isteği, elindekini tutma ve başkasına kaptırmama düşüncesi hâkimdir.

Günümüzde toplumumuzda İslami değerlerden çok kapitalizmin egemen olmaya başlaması beraberinde pek çok sorun getirmektedir. Öncelikle maddi olarak güçlü olanın güçsüz olanı ezmesi, büyük kurumların küçük işletmeleri yutması, beraberinde mutlu ve zengin bir sınıfın yanı sıra imkânsızlıklar içerisindeki fakir bir sınıfı ortaya çıkarmaktadır. Kapitalist sistem güçlendikçe, her geçen gün bu iki sınıf arasındaki mesafe açılmakta, zengin daha zenginleşmekte, fakir ise daha fakir duruma gelmektedir. Mesela büyük mağaza ve alışveriş merkezlerinin küçük şehir ve kasabalara kadar uzanması oralardaki küçük dükkânları rekabet edemez hale getirmekte, insanımızın daha ucuz mantığıyla büyük mağazalara yönelmesi de buna tuz biber eklemektedir. Peki, bu ortamda toplum huzurlu bir yaşama sahip olabilecek midir? Elbette ki hayır. Zira bu durum beraberinde işsizlik gibi başka onulmaz sorunları da getirmektedir.

İslam kapitalizmin aksine paylaşımcılığı öngörmektedir. İslam dini mensuplarından birbirlerini tercih etmelerini istemektedir. Bu noktada İslam'ın sermaye birikimine ve zenginliğe karşı olduğu da yoktur. Hz. Peygamberin ahabında zengin ve varlıkları kişiler de bulunuyordu. Keza Mekkeli Müslümanların Medine'ye hicret ettiklerinde yaşanan paylaşım İslam dininin sağlamaya çalıştığı toplumsal ve ekonomik düzeni tüm açıklığıyla ortaya koymaktadır.

Kapitalizmin getirmeye çalıştığı maddi bolluğu savunanlara göre bazı İslam yorumları insanı hayattan koparmaktadır. Burada en büyük eleştiri "Bir lokma bir hırka felsefesi"ne getirilmektedir. Ancak İslam'ın böyle genel bir kanun koyduğu yoktur. Kesin olan bir şey, Kur'an ve sünnetin "madde"nin putlaştırılmasına karşı oluşudur. İslam, daha fazla kazanma uğruna insanlıktan çıkmaktan endişe duymaktadır. Mutedil olmak ve dünyaya insana lazım olduğu kadarıyla meyletmek, elhasıl aşırıya gitmemek İslami öğretinin temel esaslarıdır. İslam ekonomik açıdan da ifrat ve tefritten ziyade bir orta yol sunma çabasıdır. Zekât müessesesi malın tek elde toplanmamasına katkı sağlamaktadır. Burada miktardan ziyade oran (kırk da bir) önemlidir. Kişinin serveti arttıkça vereceği zekât miktarı da doğru orantılı olarak artmakta, böylece düşük gelirli kişilerin alacağı pay büyüyerek aradaki mesafe bir noktaya çekilmektedir.

Yrd. Doç. Dr. Fahri Maden,

Kastamonu Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

Tasarruf, İktisat ve Tüketim

İnsanoğlu elbette ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla çeşitli mal ve hizmetleri tüketecektir. İktisat bilimi de tüketicilerin veri bütçesi ile faydasını maksimize edecek mal miktarını araştırmaktadır. Lakin Avrupa'lılar ve Amerikalılar tarafından geliştirilmiş olan iktisat teorisine göre kişi için ne kadar fazla mal tüketirse kendisi için o kadar iyidir. Bütçe kısıtı olmazsa kişi sonsuz miktarda mal tüketirse kendisi için daha iyi olacaktır. Ancak kişinin bir sınırı vardır.

Sıradan bir insan günde 3 öğün yemek yiyebilir. Dört, beş veya daha fazla yerse kilo alır. Rahatsızlanır. Sağlık sorunları ortaya çıkar. Sıradan bir insan ısınma sorunu için evini 25 derece ısıya getirirse kâfidir. 30 derece veya üstüne çıkarırsa evinde terleyecek, rahatsız olacaktır. Yani insan için maksimum faydayı sağlayan bir tüketim haddi bulunmaktadır. İnsanlar doyum noktasından (ihtiyaç) daha fazlasını ise diğer insanlara yardım etmeli, ALLAH yolunda harcamalıdır.

"Yine sana ALLAH yolunda ne harcaycaklarını soruyorlar. De ki: "İhtiyaçtan arta kalanı". ALLAH size ayetleri böyle açıklıyor ki düşünesiniz" (Bakara, 219).

Eğer gereğinden az mal tüketilirse (cimrilik) kişi yine istediği fayda seviyesine ulaşamayacaktır. Eğer insan gereğinden fazla tüketirse (israf) bu sefer de istediği faydayı elde edemeyecektir. İnsan için hayırlısı orta yolu tutturmasıdır.

"(O kullar), harcadıklarında ne israf ne de cimrilik ederler; ikisi arasında orta bir yol tutarlar" (Furkan, 67)

İnsan doyum noktasına ulaştıncı harcamasını durdurmalı ve sonra da bir miktar tasarruf edip bir miktarı ALLAH yolunda harcamalıdır. Zekat, fitre ve sadaka vermeli, Kurban kesmeli, yakınlarla bakmalıdır. Bunu yaparken de orta yolu tutturmalıdır. Ne çok fazla cimri olmalı ne de elindeki her şeyi tüketmelidir.

"Eli sıkı olma; büsbütün eli açık da olma. Sonra kınanır, (kaybettiklerinin) hasretini çeker durursun" (İsra, 29)

Kapitalist kültür ise tümüyle tüketim üzerine yoğunlaşmıştır. Kişileri aşırı miktarda tüketmeye yoğunlaşmıştır. Bu nedenle insanlar kolay kolay mutlu olamamakta daima daha fazlasını tüketmek istemektedirler. Daha fazla tüketmek için de insanlar paraya aşırı önem vermektedir ("Paran olsun, putun olmasın", Ahmet Ulukaya). Oysa iktisat biliminin amacı insanların mutluluğudur.

Avrupa kökenli gelişen tüketim odaklı iktisat teorisi ise insan mutluluğunu sağlamakta yetersiz kalmaktadır. Bunu aşmanın yolu ise İslâm'ı merkez edinecek yeni bir iktisat teorisi geliştirmekten geçmektedir. Kapitalizme karşı alternatif bir model ortaya konulmasından geçmektedir.

Muhabbet ve duâ ile...

Doç. Dr. Serkan DİLEK

Kastamonu Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü